

Tıbbî Zaruret-1

Nureddin Yıldız'ın "Tıbbı Müslümanca Bakış" (14.) dersidir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ. وَصَلَّى اللَّهُ وَسَلَّم عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ.

Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd, Efendimiz Muhammed aleyhisselama, ailesine, ashabına salat ve selam olsun.

Mecburiyet diye Türkçeleştirebileceğimiz 'tıbbî zorunluluk' kavramı, hasta-doktor ilişkileri ve tedavi yöntemlerinde, tıp tahsili gören erkek-kadın öğrencide; Müslüman'ın günlük hayatında normalde yeri olamayacak bazı sakıncalara tıpta bir nebze ruhsat verilmesini ifade eder.

Özel muayeneler ve tedavilerde bayanlar açısından mahremiyet konularına dikkat edilebiliyor ancak sözgelimi bir trafik vakası ya da gıda zehirlenmesi gibi beklemeye müsait olmayan ortamlarda geçerli olmak üzere tıbbî zorunluluğu ele almazsak bu, Müslüman kadının mecburî olsa dahi hastanelere gitmemesi sonucunu doğurur. İslam ise böyle bir din değildir.

Dinimiz hiçbir pozisyonda 'hayatı durdur, yapacak bir şey yok' diyen bir din değildir. Allah'ın haram olarak önümüze koyduğu şeylerde laubalilik Müslüman'dan gelmediği ve hile üretilmediği sürece kula gösterilmiş bir kolaylık muhakkak vardır.

Biraz sonra örneklerle inceleyeceğimiz bu tablonun tamamına tıbbî zorunluluk adını veriyoruz. Tıp tahsili gören erkek-kadın öğrencilerin özellikle bu başlığı çok iyi bilmeleri gerekiyor. Henüz yeni hemşire olanların sıkça sorduklarından: "Erkeklerin yanındayken kolumu sıyırıp hijyenik tedbirler almam gerekiyor, ne yapmalıyım?" Bu önemli zira bir Müslüman kız ilk defa bir erkeğin yanında kolunu açıyor ve dikkat çekiyor.

Mahremiyet şartlarının yüzde yüz korunması, Müslümanlar'ın şu an yaşamakta oldukları şartlar altında hemen hemen mümkün değil. Öyleyse biz tıbbın yapısını oluşturan branşları mı terk etmeliyiz? Hayır. Madem terk etmeyeceğiz, öyleyse içine dalıp gidebilir miyiz? Buna da hayır. Çünkü Müslüman, hayatını imtihan maksadıyla yaşayan insandır. Allah Teâlâ'nın imtihanı, parayla ilgili konular olduğunda bankada, siyasetle ilgili olduğunda arenada yaşandığı gibi tıp ile ilgili konularda da merkez hastane olacak. Müslüman, Allah'ın imtihanına itirazı olmayan insandır.

Zorunluluk meselesi sadece tıpta da geçerli değil. Zorunlu dediğimiz uygulamalar tıpta ne kadar etkinse onun benzerleri ve ağırlık olarak belki daha yüklüleri siyasette ve ticaretle söz konusu olabilir. Alkolsüz tedavi yöntemi bugünkü tıp için mümkün değil; alkolün birkaç kat daha ağırlı bir suç olan faizin en çok kullanıldığı banka kartlarıyla işlem yaparken ne oluyor? Alkolsüz tedavi mümkün değil, peki kartsız bilet almak mümkün mü? Bu toplumda nasıl ki 'alkolsüz tedavi istiyorum' deme kabiliyetimiz yoksa hacca giden bir Müslüman'ın dahi hac parasını bankaya yatırmasıyla haccı gündemimizden kaldıramamamızdan anlaşılıyor ki bu işlerin bir zaruret boyutu vardır.

Ziraatta kullanılan kimyasallar ve hormonlar dahi bu açıdan ele alınır. Bir kiraz ağacı olsa olsa 50-60 kilo meyve verirdi, dünya kurulu beri. Şimdi bir ağaçtan 500 kilo kiraz toplanabilmesi işte bu hormonlar 'sayesinde' olmuyor mu? Ağaçların dibine atılan gübreleri teröristler alıyor ve bomba yapımında kullanıyorlar. Bomba yapılacak kadar vahşi bir şeyi biz elmalar daha büyük olsun diye toprağa atıyoruz.

Peki bu durum sebebiyle ziraattan el etek mi çekeceğiz? Öbür taraftaki gerekçeler sayıldığında öyle kabarık bir liste ortaya çıkıyor ki, daha fazla hormon atmayı bile isteyebilir insan!

Müminler olarak biz, hayat sıkıştıkça kenara kaçacak bir stratejiyle yol alamayız. Dinimiz de böyle değildir. Hayat bizi sıkıştırdıkça, bizim de hayatı helale doğru yönlendiren gayretlerimiz olmalıdır. Bu yönlendirme gerçekleşmediğinde kaçıp gitmeyiip ortasını bulmamız gerekiyor.

Mesela domuzun yenmesi-kullanılması... hiçbir şekilde helal olmaz, derisinden ayakkabı bile yapılamaz. Ancak bir noktadan sonra bizzat Kur'an-ı Kerim'in ayetiyle, domuzdan kebaba bile ruhsat

çıkabiliyor. Elbette, 'madem bir kere ruhsat verilmiş, İtalya'ya domuz yemeye gidelim' denecek hâl de yok. Hayat kurtaracak kadar miktarı yemek için söz konusudur bu.

Tıp fakültelerine bugünkü laubalilik seviyesi itibariyle, genç bir hanım doktor adayı şöyle dursun, yaşlıca bir hanımın dahi girmesi mümkün değildir. Ama burada da zaruret seçeneğine başvurularak Müslüman hanımların doktor olmaları ve o fakültelere gitmeleri gerektiğini söylüyoruz. Olmayacak bir şeyi, zarurettten dolayı olur hâle getiriyoruz böylece.

'Zaruret' denilen boyutun birtakım seviyeleri var. Nasıl ki şekeri 130 olana da 430 olana da 'yüksek' deniyor ama iki yüksek arasında ciddi fark görülüyorsa zaruret olarak değerlendirilebilecek pozisyonlar arasında da ne kadar zorunlu oldukları üzerinden değerlendirme yapılması gerekiyor. Kardiyolojide okumak bir zorunluluktur. Hastane yönetimi bölümünde okumak öyle midir? Hastaların kaydını tutmak, maaşları ayarlamak gibi işlerin yönetildiği bir pozisyon, kardiyoloji ve jinekoloji bölümünde uzmanlaşmak gibi değil. Belki birincisi de zorunluluk kategorisine girebilir ama tıpkı 110 olan ideal şeker seviyesininin 111 çıkması gibi.

Tıbbî zorunluluktan söz ederken, genç bir hanımın tıp okumasında zaruret vardır, dedik ve tıp fakültesine girdi. Ehliyet almış gibi o dakikadan sonra başını açıp erkeklerle kantinde kahve de içebilir hatta fakültede yasak olduğu için nargile içmeye dışarı çıkabilir anlamlarına gelmiyor.

Haramlar Müslüman için ruhsatlandırıldığında bu, uzaya kadar uzayacak bir şey değildir. Acil pozisyonu gidermeye yöneliktir. MR çekilecek bir bayanın ihtiyacını bir bayan görsün, erkeğe de erkek baksın diyedir. 20 yaşında bir genç kızın MR çekimlerini 30 yaşında bir erkek asistan neden yapsın? Hamile bir kadını niye erkek jinekolog muayene etsin?

Müslümanlar bu konuda ruhsat kullanabilirler de elbette. Ne zaman? Diyelim ki 100 kilometre mesafede bile Müslüman kadın jinekolog yok ve hasta kadıncağızın düşük yapma tehlikesi var. Bu durumda erkek jinekoloğa gitmek ruhsat kapsamına girebilir. Ama ondan sonra "bu adam çok iyi, eli de yumuşak" deyip dokuz aylık hamilelik sürecini hep o erkek doktorda takip etmek ruhsatı sulandırmaktır.

Sonuç itibariyle Müslüman, hiç ruhsat da kullanmayabilir mi? Hayır. Allah'ın verdiği ruhsatı kullanmak Müslümanlık edebindedir. Ama tam tersi pozisyon olan ruhsatı sulandırmak da edep dışı olur. Bu tıpkı yemeklerden sonra bir kaşık alınması gereken bir ilacı bol bol içmeye benzer ve fayda getirmez, cahillikten hainliğe kadar farklı renklerde olabilir, ne niyetle yapılmışsa.

Ara sıra gelen sorulardandır: Hastanın yakını arar, der ki: "Hocam, hastanenin yoğun bakımından arıyorum. Akrabamız fişteydi, doktorlar diyorlar ki umudu yok, çekelim mi fişi?" Bunu doktora sormalarını söylediğimde de gelen cevap "isterseniz bir hocaya danışın siz" oluyormuş. Niye? Kimse son noktanın vebalini almak istemiyor çünkü. Benim cehennemim başka cehennem değil ki, aynı. Böyle durumlar için son saniyeye kadar beklemelerini söylüyorum. Aletten geri gelen milyonda bir dahi olsa umuda bel bağlamak gerekiyor. Ama yüzde yüz daha tehlikeli ve kurtulma ihtimali yüksek birine bağlanacaksa cihaz, bu ayrı bir konu ve tıbbın kuralının uygulanması gerekiyor. Tıbbın yetkisini hocaya devredeceği bir nokta değil bu.

Zaruret dediğimiz şey sıradan bir antibiyotik değildir. Tıbbî zaruret, kişinin Müslümanlığının Allah ve şeriatı ile karşı karşıya olması demektir. Buradan gösterilecek bir çıkış yolu ancak zaruret kurallarına göre işleyebilir, keyfîlik söz konusu olamaz ve bunu da yönlendirme yapan hoca, doktor veya hastanın kendisi keyfî olarak kullanıyorsa zaten herkes kıyamet gününde kendi hesabını verecektir. Kimse kimsenin namına hesap ödemeyecek. Ona göre de dünyadayken vaziyet alınmalıdır.

Tıbbî zaruret, insanın canı veya organları açısından ağır bir risk taşımasıdır. Buna 'hayatî tehlike' dersek sadece ölümlü durumlar anlaşılır. Ama kol kopması ya da böbreğini kaybetmek de buna

dâhildir. Ya da bir insanın saçına yanlış uygulama yapılması sonucu kel kalması... Hele bayan için kellik çok zor katlanılacak bir şeydir. Ama kellik tedavisiyle apandist tedavisi zaruret kuralları bakımından aynı mıdır? Evet.

Ağrılar da aynı şekilde. Ağrıların ağırlığını neye göre puanlayıp tartacağız, bunu bilmiyorum ama ağrıdan ağrıya fark olacağını biliyorum. Mesela böbrek taşı düşürmek bir ağrı çeşididir, ayakta oluşan çatlağın ağrısı da bir çeşittir; ama ikisi aynı değildir. Böbrek taşı düşürmek o kadar ağırdır ki doğum ağrısıyla kıyaslanır. Zorunluluk; hayatî konularda, ağrıyı gidermede ve güçsüzlükte söz konusudur. Peki, güçsüzlük nedir?

Herhangi bir ağrım yok ama bu yaşımda kolumla yirmi kiloyu kaldırılabilmem gerekiyor. Çünkü elli yaşındaki bir erkeğin kaslarının kaldırılabileceği güç bellidir. Ama beş kiloyu kaldırdığımda kolum kopacak zannediyorsam burada bir güç kaybı vardır. Bu kaybın geri alınması için mücadele etmek de tıbbî zaruret kapsamına girer. Kan-demir değerleri düşük olduğundan gözlerini açmaya mecali olmayan bir kadının yaşadığı da güç kaybıdır.

19 yaşında bir delikanlı, bir engelden dolayı 3 yaşında çocuk performansında. Yaşı ve fizyolojisi gereği evlendirilecek çapta ama kız kimdir kadın kimdir bilmiyor. Onu normal yapısıyla incelediğimizde güçlü bir fizyolojisi olduğunu ama o potansiyeli yönlendirecek akli olmadığını ya da tefekkür kabiliyetinin oluşmadığını görüyoruz. Bu durumdaki birinin hizmetini bayan doktor/hemşire yapabilir mi? Ya da erkek açısından tam tersi?

Veya daha farklı bir örnek: 90 yaşını aşmış bir ihtiyar baba/annenin banyo hizmetinin görülmesi gerekiyor. Bir genç kız kendi annesinin banyo hizmetini görebilir mi? “Bayan bayana zaten” demeyesiniz sakın. Çünkü iç çamaşır bölgesi bayan bayana iken de haramdır. Ama bu yaşlılık pozisyonunda olunca hadi diyelim ki kız annesinin, oğlan da babasının hizmetini gördü; bu nispeten kolay.

Ama ya tersi olduğunda?

Bir kızın, babasının banyosunu yaptırması ne kadar kolay? Ya da kız kardeş, ağabeyinin banyosunu yaptırabilir mi? Bütün bunları tıbbî zaruretler başlığının altına almak mümkündür. Örnekleri henüz tekil olarak incelemiyorsak da kavramın yerleşeceği çerçeveyi oturtmakla işe başlıyoruz şimdilik.

Tıpta zaruretler dört alanda karşımıza çıkar:

Hastalık zamanında, haram nesnelere tedavide (uyuşturucu maddeler, ölü ve besmelesiz kesilmiş hayvanlar, necis şeyler [örn: kan]), avret açılması (örn: üroloji tedavisi) ve karma ortamlarda bulunma mecburiyeti (talebeyken fakültede, asistanken nöbette, doktorken odada).

Zaruret durumları ibadetlerimizde de karşımıza çıkabilmektedir. Hatta tıbbî zaruret, orucu bu yüzyılda neredeyse kuşatmış durumdadır. İnsanlık her geçen gün tıbbî ve onun yan kollarına daha mahkûm hâle geliyor. Ramazan-ı şerif geldiğinde sanki herkes bir ruhsatla orucunu bozmaktadır. Oruç ile ruhsat durumlarının kesiştiği meseleleri incelediğimizde göreceğiz ki sanki ilaçsız-doktorsuz oruç tutulmaz gibi bir durum söz konusudur artık. Böyle bir durum olduğuna göre de ya ortada zaruret olacak ya da ibadeti/tıbbî yok sayacağız. Bunu da yapamadığımızı göre ikisini bir arada yürütmekle baş başa kalırız. İşte buna tıp ve zaruretin kesişmesi diyoruz.

Esasen tıp öğrenimi de Müslümanlar’ın zaruret başlığı altında ele almaları gereken konulardandır. Ama önceden de vurguladığımız gibi bu zarureti kullanırken işi sulandırmaya vardırmamak için dikkatli ve özenli olmak gerekiyor.

Tıbbî zaruret durumu yeme-içme düzenimize müdahale edebilir mi? Cevap: Bunun cevabını onkoloji uzmanından duymalıyız. Ancak zaruret ile kocakarı ilacına sarılmak arasında bağlantı kurulması da doğru değildir. Tıp dünyasında kabul edilmiş ve delili olan yöntemlerden söz ediyoruz.

Saç dökülmesi ilacı kullanılacak bir durumdan söz edelim. Saç insanın ziynetidir ve bir organdır, dolayısıyla tedavi edilmelidir. Zaruret söz konusudur. Ama burada bir kâr-zarar dengesi de kurmak gerekiyor. Bir uygulamanın iki hafta içinde saç çıkarmak konusunda başarılı olduğunu biliyoruz diyelim; ama tespit edilmiş ki saç çıkmasından iki sene sonra da kanser riski yüksek oranda görülebiliyor. Kortizonlu ilaç kullanmaktan veya başka bir şeyden dolayı. Bu durumda ne yapılacak?

Kişi eğer sadece 'saçları biraz daha dik dursun' gibi bir bahaneyle böyle bir işe girişmiş ve sonucunda cilt kanseri ihtimali bulunan bu yola girmişse burada 'maslahat' (kâr) ve 'mefsedet' (zarar) kavramları devreye girer. Şeriatımıza ait konuları suistimal etmek ve yönlendirmek büyük bir vebaldir ve mümin tarafından cezası iki türlü ödenir: Düştüğü haramdan dolayı ve haram için Allah'ın dinini kullanması sebebiyle.

Zaruret konusunu doktorlar, kendileri için bir anestezi gibi anlamalıdır; fazlaya kaçırırlarsa masadan kalkamazlar. Allah Teâlâ nasıl ki bir şeyi emretmiş veya yasaklamışsa o şey imtihandır, ruhsat vermişse de imtihan kapsamında vermiştir. Bu asla unutulmamalıdır. Ruhsat bir imtihandır. O kadar ki, ruhsatı kullanmak şöyle dursun, imkân varken kullanmamak da bir imtihandır ve bundan doğacak zarar dolayısıyla vebale girmek söz konusu olur.

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ. وَصَلَّى اللَّهُ وَسَلَّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ.

Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd, Efendimiz Muhammed aleyhisselama, ailesine, ashabına salat ve selam olsun.